

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**De Rebus Iaponicis, Indicis, Et Pervanis Epistolæ
Recentiores**

Hay, John

Antverpiae, 1605

Vera Narratio Memorabilis Civisdam Navfragii, Ex Litteris P. Petri Martinez
Ex Vrbe Goa, Ad Reverendum Patrem Generalem missis, 5 Idus Decemb.
decerpta.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61204](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61204)

VERA NARRATIO
MEMORABILIS CUIUSDAM
NAVFRAGII, EX LITTERIS P.
PETRI MARTINEZ EX VRBE GOA,
AD REVERENDVM PATREM GENE-
ralem missis, 5 Idus Decemb. decerpta.

UM ad Mosambicum portum, qui in littorali
thiopiae ora est, appullus essem, luctuosum naufragium ac verè miserandum casum navis, quæ in D.
Iacobi tutela erat, qua Societatis nostræ Patris
quatuor, Ego scilicet, Petrus Aluarez, Ioannes
Gonzales, Vincentius Zappata, ac fratres duo, E-
manuel Herrera cum Emanuele Dias, vehabamur, R. T. per
litteras per civitatem Ormuz, quæ iuxta sinum Persicum videtur
missas exposui. Compendiosè tamen, vt animo tuo sinistram
spicionem eorum, quæ accidisse nobis in ista navigatione
potuissent, eximerem; præsertim cum aliud tum temporis no-
que per Ormuz, quàm quòd in Indiam nondum peruenissent,
que per nauim sub auspiciis D. Virginis inauguratam, quæ in
Mosambico commodum navigationi tempus expectans hibe-
nabat, quàm quòd ad hunc needù portum deuecti essemus, quò-
que naufragium passi fuisset per scribere potuerim. Quor-
ca de iis quæ in vniuersa ista navigatione occurrerunt Paterni-
tem tuam plenius nunc ac copiosius docebo, quæque memorata
dignissima videbuntur referam, in qua præter occulta Dei iudicia,
quæ probè intelleximus ac experti fuimus, immensa quoque
beneficia ac singulares diuinæ gratiæ effectus licebit obseruare,
tam in aduersitatibus, quibus cõstantiam nostram & patientiam
exercuit, quàm in periculis, è quibus, ad maiore nominis sui glo-
riam nostramque emendationem, eripere nos ac liberare tandem
dignatus fuit. cuius diuinæ maiestati laus, honor, & gloria sempiterna
& vbiq; tribuatur.

Quarto Idus Aprilis, anno reparatæ salutis 1585, Vlyssipone
soluimus, vento adèdò lento ac parco, vt vix ad D. Catharinam
pa maris pertingere potuerimus, vbi cum anchoras eiecisset,
postridie regiæ triremis auxilio mare intrauimus, sed in iplo peric-
ulo

Ingressu tanta fuit tranquillitas, vt redire marisque refluxum exspectare fuerimus coacti. Tandem cæteris nauibus in flumine relictis, cum naue S. Alberti navigationem iterum tentauimus, vento ad eò propicio, vt cum iis qui altera naui vehebantur colloqui ac sermonem miscere liceret. Subsequente nocte, cum iam 8. ferè miliaribus à continente abcessissemus, in latus nauis ventus vehementior incubuit, cum quo toto triduo luctati 25. miliarium spatio à proxima qua in littorali maris ora apparebat terra proximis, cumque ne tum quidem ventum magis haberemus propitium, & aer vndique nebularum spissitudine obscuraretur, imminentem præsensimus tempestatem; qua suborta parum abfuit quin eò vnde veneramus repelleremur. Ventus enim admodum impetuofus instar turbinis inualefcebat, qui nauē circulari motu circū agēs rectū cursum cū submersionis periculo impediēbat, ac in tantū breui tēpore mare intrumuit, vt malis penè prostratis vela cōtrahere cogere, idq; propter vehementē impetū quo fluctus atrollebantur, qui aduersam proram ad eò concutiebat, vt penè obrueretur, eoq; redacta res erat, vt ad Dei misericordiam, per Dinorum suffragia, quorum sacras reliquias ad placandam turbati maris furorem in medios fluctus coniciebamus, omnes pro mentis affectu conuerteremur. Erat autem ad imam mali calcem Diuæ virginis imago suffixa, cuius apud filium interuentu factum credimus, quod instantis naufragij pericula ventis subito cessantibus euaserimus. Quam quidem ob rem P. Ioannes Gonzales (felicitis recordationis) Sanctorum nominibus pro Societatis pia consuetudine sorte productis, hoc nimirum sine, vt quilibet Diuum aliquem sortiretur, cuius suffragiis eam per totam navigationem tum maximè in præsentis periculo Deo commendaretur: cum chartulam qua D. Virginis nomen continebatur protulisset, ventus in puppim se ilico recepit, marisque læuitia non nihil subsedit, qua si diutius perseuerasset, maximo cum detrimento repulsi fuisset, sicuti D. Alberti nauis penè acciderat, quam agitati maris vndis misere iactari videbamus, grauiter animis affecti, quod cum in eadem versaremur calamitate, in tanto periculo laborantibus succurrere non possemus. Sedata tandem tempestate in cœpto itinere auctis Deo gratiis perstitimus. At quoniam tempus erat inconstans, & aer vndique obductis nubibus caliginosus, Maderam ac Canariam insulas præternauigantes vario instabilique ventorum flatu ad Chinæ insulæ oram peruenimus; magno interim metu de eorum, qui postea Vlyssipponē soluerant, ac non ita longè

Tom. ij.

T T

à con-

à continente recesserant, salute perculli, cura quod naues gratia
essent, & mare supra modum tempestuosum. Die diuo Iacobo sa-
cro, cuius patrocinio nauis nostra erat commissa, insulam que
ab eodem Diuo nomen accepit præteruecti fuimus, & cum ad al-
titudinem octo graduum ascendissemus, nauem quandam pro-
grandem, quam altera sed minor sequebatur, lōgo tempore alpe-
rimus, qua qui uehebantur quinam essemus explorare uelle uide-
bantur, cumque Lusitanos esse cognouissent, scapham præmis-
erunt, qua ex Angola eos venire didicimus; & quia ad illam India
partem cui Castellæ nomen inditum est tendebant, nihil ad que-
quam litterarum destinare visum fuit. Mox iterum cum ad 3 gra-
dum altitudinem ab æquinoctiali linea abessemus, alia quædam
nauis nostro se conspectui obtulit, fierique nobis obuia recto cur-
su uidebatur: at posteaquam eam à nobis declinare animaduerti-
mus, quidam ex præcipuis nauis administratoribus nauis aliquot
comitantibus in scapham descenderunt, cumque propius accessis-
sent, ac hostilem esse ex belli signo emisso cognouissent, accel-
erato cursu retrocesserunt, plenis namque uelis in scapham se-
quere uidebatur, sed cum assequi nostram se posse desperare, æneo to-
mento disploso inimicum animum testata recessit. Quoniam uero
circa littoralem Chinæ oram propter solis intolerabilem ca-
stum variis morborum languoribus laborare nauigantes ceperunt;
primùm omnium cum Nauclero hoc actum fuit, ut infirmi
bene haberentur, & egenis de necessariis prouideretur. Fuit
que infirmorum cura demandata viro non minus prudenti quam
multo rerum usu instructo ac ad rem tam piam satis propensum.
Statuit deinde Nauarchus, ut nobiles, qui impensis suis infirmitatem
hoc promouere cupiebant, nullius rei curam sibi assum-
erent, sed onus illud rerum suppetendarum quibus ad recuperan-
dam ualitudinem opus esset sibi relinquerent. Is uero prouiden-
ciam istam P. Vincentio Zappata (cuius animæ Deus miseretur)
commisit, qui quolibet die una cum medico ægros matutino
tempore uisabat, & infirmorum præfecto quæ necessaria erant
præscriberebat, ac in hoc præcipuè ut tempestiue omnia fierent
curabatur, adeò ut ex bene administrato munere singularem
omnibus gratiam iniret, & ob pietatem, mansuetudinem, carita-
tem, prudentiamque optimè audiret; ex quo factum fuit, ut neque
pecunia aut cibus, aut aliud quicquam uel infirmis deesse uideretur
uel pauperibus, quibus & de vestitu & pane duplici coctura in-
trato prouidebat, adeò ut Dei misericordia & Patris sollicitudine
infirmi omnes breui fuerint pristinae sanitati restituti, neque enim
quandam

Quandiu hoc ipsi munus incubuit, toto navigationis tempore
 quisquam ex pauperioribus præ egestate periit: ex infirmis verò
 vnus tantùm adolescens; cùm iam sinum bonæ spei præternauigallemus, morbi acerbitate absumptus expirauit. Nostrum porrò
 munus fuit rudiores in doctrinæ Christianæ fundamentis insti-
 tuere, odio inimicitiaque inter se dissidentes conciliare, confes-
 sionibus audiendis operam dare, lectione historiarum Sanctorum
 vectores ab ocio & alea ad pietatem prouocare, diebus Domini-
 cis ac festis conciones habere, diuinum officium cum maxima deu-
 otione ac solemnitate musicis etiam adhibitis instrumentis de-
 cantare, litanias quotidie recitare, tum supplicationes etiam plu-
 rimis accensis luminibus pro incidentium periculorum occasio-
 ne instituere. Quamuis autem ceteri qui navi uehebantur nullo
 aciori morbo conficerentur, nobiscum tamen asperius aliquã-
 to actum fuit, nam præter nauseam, quæ omnibus erat, me excep-
 pro Dei prouidentia in ceterorum beneficium, communis; iuxta
 maritimam Chinæ oram primus ego in morbum incidi, cui post-
 quam medici iussu iam tertio fuisset vena aperta, post duodeci-
 mum quàm laborare cœperam diem amissam reddere valetudinẽ
 Deo omnipotenti placuit. Ceteri deinde Societatis nostræ Patres
 laborare & ipsi cœperunt, quibus etiam cùm secundo aut tertio
 eductus sanguis esset, recuperandæ sanitatis spes statim affulsit.
 Solus P. Aluares, cui tamen propter ingrauescentem ætatẽ vale-
 tudo erat minimè firma, morbi contagium tũ nullum sensit, quẽ
 hoc modo probare voluisse Deus visus est, manifesto exemplo in-
 sinuans, huiusmodi navigationis difficultates iuxta senibus quàm
 iuuenibus, infirmis quàm robustis esse faciles; quare non minùs hi
 qui vitibus sunt afflicti, quàm qui corporis robore præstant, fidei
 promouendæ causa in regiones has se peruenire posse sperent ac
 confidant.

In littorali Chinæ cursu parem sumus nauigandi difficulta-
 tem experti, ac tandem per tonitrua frequentia ac fulgura, deci-
 mo quinto Calend. Iunij Dei adiuti gratia, lineam æquinoctialẽ
 præternauigantes euasimus, ventis deinceps generalibus (vt vo-
 cant) ita secundis vsi, vt iis in locis vix vnquam antea vel secun-
 diores fuerint vel diuturniores. Tertio siquidem Idus Iunij
 intra insulas Martini vas vecti fuimus, vbi infelicitis nauiga-
 tionis signa aliquot prognostica obseruauimus. Apparuit e-
 nim in maris superficie inusitate figuræ piscis nigro colore,
 aspectuque ipso horrendus balenam corporis vastitate præ-
 se ferens, qui reliquos qui nauim sequebantur pisces in fugam

T T 2

subitò

subitò agebat, neque è nostro conspectu se priùs quàm naufragium pateremur subduxit. Quin & paulo antè quam disrumperetur nauis natando præcedere ac magnam aquarum copiam eumere, quasi imminente malo nostro exultans, ac piscibus reliquis futuræ calamitatis signum faciens, à multis visus fuit. Nos iterum, illo maritimorum monstrorum comitatu, ad insulas Tribunam & Cugnam lentis iisque aduersis ventis cursum dirigentes, sub finem mensis Iunij 33 graduum altitudine ad polum antæcticum accessimus, ac è regione centum leucarum seu miliarum longitudinè quinque dierum spatio tanto impetu à Septentrione venti spirarunt, vt minora tantùm vela tenderentur; maioribus quippe explicatis tanta vehementia insurgebant, vt malo loco diuellere viderentur; quo impetu antennæ præruptis funibus deciderunt quidem, sed nautarum studio statim iterum intutum fuerunt sublata. Vento deinde nonnihil sedato ad bonæ spei sinum accessimus, vbi ad 37 graduum altitudinè noui ab Oriente flantes venti nauem transfulerunt, quo etiam loco vadum tentare conati, demissa per funem boli seu plumbo fundum nusquam deprehendimus, non sine maximo omnium metu, quod tum à vento tum vndarum impulsu in terram impingeremus. Sicut Calend. Augusti bonæ spei sinum in tanta ventorum contrarietate nos præteruectos esse animaduertimus, idque cum maxima omnium tum molestia tum nausea. Aliquando enim summorabat tranquillitas seu malatia; subinde lentius, interdum vehementius venti spirabant, aliquando horrenda tonitrua æturgura maximum nobis timorem injiciebant; nonnunquam à proram, non raro etiam in puppim irruentes venti nauem excutiebant, ac tum in hanc tum in illam partem impellebant, quod quidem vt ad D. Laurentii insulam occupandam tempus nobis defuturum metueremus. Quæ res tam ancipiti cura animos omnium vexabat, vt 17 Calend. Septembris, cum eò cursum dirigere statuissemus, captato inter se consilio nobiles omnes & nauis ministri præcipui disceptarent, an insulam intrare, an foris præter nauigare ventis ab Occidente remissius spirantibus satius esset dederetur. Tandem melior consultantium pars in hac sententia conquieuit, vt Dei permissu ventum istum immittere crederet, & ob id per mediam insulam cursum esse dirigendum. Sed si, cum 22 graduum altitudine ad æquatorem accessissemus, Orientales venti fuissent exorti, mutata sententia insulam eminens præter nauigandam esse iudicarent. Verùm enim verò æterna Dei præsentia accidit, vt vterius opinione deuesti ne, si voluissent, præter-

quidem potuissent. Decimoquarto Calend. Septembris solis altitudinem nauarum præfectus metiebatur, qui 23 graduum altitudinem & tertiam vnius gradus partem deprehendit, quæ ad Iudææ decliuitatem vsque (vt ipsi loquuntur) in dicta graduum altitudine extendebatur. Idem & alij nonnulli fecerunt, qui id ipsum quoque deprehenderunt. Quocirca Gubernatori videbatur (ob id nimirum quod secundo vento tum vteremur) quadraginta leucas nos conficere, & eadem nocte tertiam gradus partem nauigando posse transmittere. Si enim vela isto in loco fuissent subducenda, periculum erat quòd vndarum impetu in præceps nauis abriperetur, sicuti nauis D. Petro dedicatæ acciderat. Si verò retrogredi voluisset, in alium quendam flexuosum sinum facile impigisset. Cumque periculum se ferè euasisse crederet, ex eo quòd in nauis corbe existentes excubitores aues se sub vesperum ad illam partem quò nauis dirigenda erat recepisse asserbant; postquam excubitoribus, qui in prora vt ad omnem periculi metam excitati starent, seridè imperasset; plenis explicatisque velis nauem progredi permisit, vt temporis angustia quæ maxima erat hoc modo consulere. Hoc itaque die intempesta nocte, cum profundior omnes somnus inuasisset, peccatorum nostrorum enormitate prouocatus Deus, iusto occultoque iudicio, vt nauis in Iudææ decliuitate in scopulos vehementius impulsã disrumpere tur permisit. Vndæ siquidem in scopulum illisã in tantam ferebantur altitudinem, vt neque excubitores neque milites, nisi cum in eo iam consisterent, eum videre potuerint, vento nimirum quocum prospero utebantur præpediente, vt sonum quem impulsã in scopulum nauis edebat exaudire non possent; & quamuis nonnulli vertendam nauem acclamarent; ipsa tamen vehementi adacta vento tam diu in rupem impulsã fuit, donec media concrepuisset.

Erat porrò decliuitas illa rupes quædam concava acutis saxis plenissima, in quam cum incidissemus, supremæ nauis partes in profundum inferioribus ad superiora emergentibus ferebantur, aded vt & prora & puppis in scopulam petris corallinis plenum, absque vlla terra illisã, nos in ipsum ejicerent. In ipso maris refluxu colliculi quidam non ita procul apparebant, quos reuertentes denuo fluctus contegebant. Factum autem diuino consilio videtur, vt in scopulum nauis contorqueretur, quo tempore aqua colliculis altitudinem superabat, sic vt in scopulum excepta conquiesceret, quod nisi factum fuisset, vnã omnes proculdubio, nemine excepto, voracibus maris fluctibus fuisset absorpti.

Circa naufragium istud tria consideranda occurrunt, quæ illud
 terribilissimum omnium quæ vnquam fuerunt videri faciunt. Pri-
 mum illud est, quòd intempesta nocte accidit, qua neque ca-
 lum neque terra præ nubium densitate videri à quoquam por-
 rat, sed horrendi tantùm fluctus, quibus omnes sæpe operieba-
 mur. Alterum, quòd nudi omnes in lectulis cõquiesceremus sono-
 no altiori oppressi. Tertium, quòd tanto tempore antequam le-
 cesceret in tanta anxietae versaremur; quod certè ad ignobilem
 in vndis mortem quam omnes oculis contuebamur diram esse
 præludium; consistebamus enim in contractæ navis tabulis, quæ
 sæpe ab ingruentibus fluctibus contegebantur. Quare in tam
 præsentis periculo ad Deum pio mentis affectu conuersi misericor-
 diam eius humili flebiliq̃ue voce implorabamus. Plerique præ
 confessione à peccatorum sordibus animum repurgare velle ve-
 debantur, qua in re aliqua saltem ex parte pro periculi mag-
 nitudine ipsis fuit satisfactum. In confessionis pronuntiandæ me-
 do nonnulli ita erant festinantes ac præcipites, vt cum Confes-
 sarii (qui sex erant numero, quatuor scilicet ex nostræ Societa-
 tis Patribus, ac duo qui ordinis D. Dominici institutum erant
 amplexi) omnibus ac singulis seorsim operam nauare non pos-
 sent, clara voce palam peccata quantumuis enormia tanto ve-
 uore proferrent, vt iis silentium imponere nemo posset. Alii quoniam
 se vel re vel verbo offendisse credebant, in acutis scopulis ac in
 mediis penè fluctibus quærebant, ventam offensæ humiliter mouere
 affectu efflagitantes, quos si fortè non inuenissent, obuios quos-
 que obnixè rogabant vt ipsorum nomine delictorum veniam à
 ipsis impetrarent, cum primùm eos videndi potestas daretur. Alii
 que ita tota nocte à noxia se peccatorum labe exptabant, quibus
 nisi grauatōs animos liberaissent, grauius ipsi animarum quam
 nauis ipsa naufragium fecissent. Alii crucem tam illam quæ ad
 proram quàm quæ ad puppim erecta stabat amplexi voce lamen-
 tabili largos lachrymarum imbres profundentes Deum, vt in
 tanta necessitate afflictis adesset, inuocabant, nulla plane de-
 re quàm de animarum salute solliciti. Ad laborum autem mole-
 stiarumque summam hoc quoque accedebat, quòd an in medijs
 scopulis locus aliquis esset, in quo tutò consistere & de euadendo
 periculo rationem aliquam inire possemus, ignoraremus. Tandem
 subsequenti diei claritas toties frustra optata illuxit. Tum vero
 cum in quemcunque maris angulum oculi incidissent, nihil
 nisi pontus & aër intuentibus circum circa appareret, ac in
 aquarum superficie præter ipsum nauis (vt ita loquar)

cadave
 pi vlt
 omni
 gnou
 in hoc
 tione,
 siones.
 prom
 liqui s
 li tam
 suppli
 iulino
 fugere
 ret ac
 quam
 multi
 rent, n
 dere e
 malis
 tabuli
 banc
 sustin
 cogn
 collig
 nulli
 Rebu
 rando
 co vn
 sola l
 cum r
 irrit
 quos
 runt
 peru
 neces
 si reli
 cursu
 nen
 ad ec
 ad vr
 & en

eadauer arma verum tabularumque & Lusitanica gaza natarent: omni ulterioris vite spe penitus præcisa, ante Solis occasum ad Dei omnipotentis tribunal omnes nos sistendos esse certo certius cognouimus. Vbi quod antea vite exacta ratio reddenda esset, in hoc omnes serio se præparabant, tanta pertæsi cordis contritione, ut præter lachrymas, singultus, cordis præ dolore percussiones, nihil vsquam vel videre vel audire possemus. Et si verò ad promouendam vite spem funibus arreptis fractæ nauis tabulis aliqui se alligabant, fluctuum Dei que arbitrio se committentes; illi tamen reis capitali iudicio damnatis iamque ad mortem per supplicia properantibus similiore videbantur, quam iis qui humilissimi commento vitam prorogare mortisque necessitatem effugere conantur. At quoniam natura vite cupida nihil adeo horret ac mortem, idque ob exactam actionum nostrarum rationem, quam iustissimo iudici Deo reddere debet, unusquisque nostrum: multi iniquitatis loci in quem inciderant nescii; ut vite consulerent, noua consilia nouas rationes inibant. In tanta calamitate videre erat plerosque (nautas præsertim) quinos aut senos in nauis malis equitantes ac rapidis se maris fluctibus committentes, alii tabulis colligatis pro cratibus vsu inter fluctus terram inquirebant, de quibus quod nihil secum ciborum vnde vitam interea sustinerent sumpsissent quid actum fuerit, nemo vnquam nostrum cognouit. Ex quo in mediis eos periisse fluctibus certa coniectura colligimus. In tribus tantum tabularum contignationibus nonnulli ad litus appulsi euaserunt, de quibus paulo infra prolixius. Rebus ita constitutis nauis Ductor primarius de situ loci explorando maturè agebat, eo nimirum consilio, ut tuto aliquo in loco vniuersa multitudo consisteret, donec viam qua ad Sofallam insulam litus perungere possent inuenissent. Qua de causa scapham cum nauis Gubernatore & aliis septendecim sociis ingressus, cum irritò conatu loca omnia lustrasset; diu multumque an ad eos quos in scopulis reliquerant redeundum esset inter se disceptarunt. Et quia non falso iudicio existimabant fore, ut omnes impetu facto in cimbam irruerent, adeo quidem ut præ pondere necessario submergeretur, consultius se facturos arbitrati sunt, si relictis cæteris, quibus nulla ratione opitulari poterant, recto cursu Sofallam insulam petissent. Quo autem modo navigationem instituerint, mox copiosius ac sigillatim explicabimus. Iam ad eos qui in scopulis remanserunt cæpta reuertatur oratio, qui ad vnum omnes extremum vite diem claudere eo temporis momento parabant. Verum diuino consilio accidit, ut res aliter

multo atque opinati fueramus succederet. Cum enim vehementiori fluctuum impetu contractæ nauis partes in scopulos empercerentur, biduo ibi aut triduo subsisterunt. Interea temporis mutua exhortatione animati diuersi diuersa media excogitarunt, quibus ad proximam terram quam vno aut altero tantum miliaribus abesse credebant pertingerent, ad quam cum deuecti essent, de commodiore ratione dispicerent, qua in Mosambico portu exonerentur. Factæ sunt itaque crates quadam masculæ dux, quibus circiter quadraginta homines insisterent, minuscule læ, quibus pauciores ferrentur. Sed quia præsentis instituti ratio postulat, ut de iis tantum seu scaphis, seu tabularis, seu crates egamus, quæ multis exantlatis laboribus ad portum tandem deductæ fuerunt, (quas quatuor fuisse postea cõpertum est) de iis ordine quod singulis acciderit commemorabo.

Primus itaque qui situs explorandi causa cum scapha discesserat dux fuit nauis primarius, decem & octo sociis comitatus. Quod dum reliquos deserere ac Sofallæ insulæ littus petere, a quo non miliarium intercapedine aberant, statuissent; quæ ad iter necessaria videbantur quo potuerunt studio parârunt. At verò quod ad socios redeundi animo discessissent; nihilque eorum quæ ad longiorem nauigationem opportuna erant sumplissent, quæ potuerunt industria nauiculam adornârunt. Remorum altero pro malo utebantur, enses duo per capulos colligati antennarum loco erant; Linteamen quo ex nautis quidam cinctus erat pro velo, stragulumque album pro dolo, pro rudentibus funiculi quadam piscatoriæ fuere. Sed quoniam per multas rimas aqua in scapham irrumpebat, funium frustis minutim concisis nauiculæ commissuras ferruminabant, pro pice conditibus ac salganis liquidioribus vsi. Instructa iam tandem nauicula, pro exitu socii ex ista decliuitate Deum feruentissimis precibus rogarunt, toto interim se quoque obstringentes, fore ut si è tantis periculis aliquando elabi contigisset, Eadem D. Virginis Mariae Guadalupe in Hispania summa cum deuotione ac gratiarum actione immolerent. Preces Deo acceptas, vota Virgini matri grata fuisse ex eo statim intellexere, quod breui tempore scopulos istos ac saxosas rupes euaderent, ac in altum deuecti mare placidioris cursu ferrentur. Cumque iam tranquilla satis nauigatione ad proximum litus tenderent, hac victus ratione vsi fuerunt, ut duæ duntaxat opdoniati (condimentum hoc est è malis cydoneis) buccelle in dies singulos pro rata parte unicuique distribuerentur, sitim autem per exiguo vini aqua maris bene diluti hausta statis diei horis preuen-

earent potius quã extinguerent. neque enim aliud quicquã sup-
 petebat, quam quòd Dux paululũ aquã è floribus caloris vi ex-
 pressã in vsum suũ sibi seruasset. Litanias Diuorũ quotidie sub ve-
 sperum magno deuotionis ardore decantabant; quibus finitis
 sublati ad cælum vocibus diuinam opem supplices implora-
 bant, pectũsque subinde tundentes ac in mutuo amplexu heren-
 tes internũ dolore verãmq; de commissis erratis pœnitudinẽ cum
 emendationis firmo proposito palam prodebãt. Dux verò piis ex-
 hortationibus animos cæterorũ ad deuotionẽ excitabat. Die pro-
 ximã sequente vèro agitabantur aliquãto vehementiore, ad cuius
 vim aliquo pacto euitandã a meridie (à qua parte maior aquã
 copia in scapham infuebat) adhiberi remediũ oportebat, alioqui
 periculũ erat, vt irrũpentibus aquis grauata submergeretur. Verũ
 Dei benignitate paulo sedatori vñ tẽpestate quarto die è regio-
 ne Sofalã (quantũ coniectura assequi poterant) terra apparuit. At
 quoniã loci omnino erant imperiti, quatuor adhuc diebus circa
 littoralẽ orã nauigãrunt, hac freti spe, vt tandem in amnẽ aliqũẽ
 delari diu optata terra tutò potirentur. In nauigatione ista ma-
 ximum ipsis à balenis similibusque marinis monstris periculum
 impendit, quã cum vndique nauiculã peterent, excitato clamore
 ac sonitu Dei adiuti auxilio fugabant. Plurimum quoque siti ene-
 cabantur, adeò vt nõ defuerint aliqui qui vrina epota illam seda-
 re tentarint. Octauo tandem die cum à meridie cælum ventos ac
 tem pestatem minitari viderent, in proxima loca, quorum alteri
 Trilinda alteri Qualimane nomen erat, se recipere decreuerunt;
 antequam tamen egrederentur, inualecente paulatim tempesta-
 te, parum abfuit quin omnes submergerentur. ex quo presenti
 periculo animis consternati ad Diuã Virginis suffragia emissi
 antea vñi renouatione confugerunt: ac tandem in vicinum lit-
 tus aliis vmbilico aliis pectore tenus aquis se immergentibus exi-
 lerunt. Cumque primũ egressi essent, duobus ad nauicula re-
 cularumque quas secum aduexerant custodiam relicta, sum-
 mo omnes studio recentem aquam conquieserunt, quam
 cum inuenissent præ nimia siti qua cruciabantur pronos se in
 aquam prostrauere, sic vt neque satiari neque ab eo loco auel-
 li possent, sed inuẽta aqua, cæterarum obliti rerum contenti, mo-
 ram ibi longiusculam traherent. In occursum eorum, qui ad sca-
 phẽ custodiam in littore remanserant, Caser quidam (est genus
 hoc hominum ex Æthiopum gente agreste ac barbarum) prodiit,
 qui visis nostris, manuum plausu (quod apud eos humanitatis si-
 gnum est) occursum gratulatus pisciculos aliquot peregrinis co-
 quen-

quendos obtulit : sed cum nostrorum alter ignem quaerens cum Castro à littore recessisset, ducenti circiter alii barbari arcibus ac telis muniti accesserunt, qui ne hostile quicquam moliri viderentur, depositis arcibus manus præ lætitia concutientes læta nostros fronte exceperunt: nostri vicissim à fonte reuersi in benevolentia signum vascula aliquot pomis cydoneis melle conatis referta obtulerunt. Tandem nihil aliud illos machinari, quam ut omnibus rebus quas secum aduexerant nostros exuerent, manifesto indicio paruit. Cum enim quod postea accidit meruerit nostri enses triginta sub arena condidissent; eos hoc alio inueniunt. Centum namque ex ipsis cæteris circumstantibus humile prosternentes, terram tam diu vnguibus effoderunt, donec quod occultum istic latere arbitrabantur inuenissent. nec eo contenti stragulum illud quo doli hoc est minoris veli loco vti fuerat certatim arripientes in minuta frustra discerpserunt. Ex quo cum singuli metuerent ne pari immanitate in ipsos quoque sauiunt, lento cum ipsis gradu per litus progredi ut hostiles manus eaderent frustra cæperunt: vltimum enim vestibus spoliatum ante in littore deseruerunt; mox reliquos aggressi, ne indultu quidem quo nudum corpus contegerent, ipsis reliquerunt. Prædam autem mulieres quædam sportis quas in eum finem attulisse videbatur abstulerunt. Adeo quidem ut ne Dux ipse seu Capitaneus (multo minus cæteri) vestes retinere vlla ratione potuerit. Cum enim Xechus (quo nomine suum ipsi ducem appellant) Ductori nostro ut se vestibus exueret signo edito imperasset, & ipse imperati mori gerere aliquandiu reluctaretur, impetu facto omnia ipsi eripuerunt, ne galero quidem quo se à Solis ardoribus defenderet relicto. Cum eò calamitatis miseria que redacti essent, nonnumquam fortè in loco aliquo aut flumine finitimo Lusitani negotiantur, ignorarent, quorum subsidio in tantis aduersitatibus letitiam aliquod sperare possent: ex intimo cordis affectu se Deo omnes Diuaque Virgini non vanis precibus commendauerunt. Vir enim qui explorandi loci causa præcesserat, sex miliaria contulerant, cum præcipuum tractus illius maritimi amnem Quabmenem nomine inuenerunt, per quem Lusitani cum Scæa, Tegeta, & Monomorapæ prouinciarum incolis magna ac frequenta mercimonia exercere consueuerant. Ac mox ligno dato cum inuenisse se quod tanto studio tamdiu conquiuisissent locis radice assent, Dux nauem in flumine conspicatus illam ascendere vnam alteram fluminis ripam trajiceret festinato gressu conabarur: vltimum tum quoque præsentissimo mortis periculo tam ille quam

Gubor

Gubernator expositus fuit. Bada enim quæ fera est in illis regionibus crudelissima è silvarum opacitate elapsa vtrumque deuorasset, nisi concitatiore cursu in nauem se opportunè recepissent, humenque transmisissent. Iamque in altera expositi ripa Casros precipibus induxerunt, vt eorum aduti opera socii quoq; flumen trajicerent. qui alioqui quoddam cœnosa essent loca, quæq; accedente mari ad viri altitudinem aquis operiuntur, nisi tempestiuè subuentû ipsis fuisset, ad vnum omnes in luto suffocati fuissent. Sed Deo propitio factum est, vt gens ista alioqui inhumana reliquos in vltiorem fluminis ripam exponere non tergiuersaretur. Atque ita paululum progressi ad portum quendam accesserunt, cui nobilis mercator Franciscus Brociado præerat, fluminû omnium quæ sunt in Cuama Æthiopæ prouincia Lusitanæ Regis nomine generalis præfectus ac custos. qui quoddam circa alium quendam fluuium Soffalam versus ab eo quem transmisserant triginta ferè leucis distantem occuparetur; mancipia eius cum missellos istos nudos ac forrunis omnibus à Casris exutos lacera cute leproforum instar tum ob Solis ardorem tum etiam ob culicum muscarumq; continuos morsus conspicerentur; misericordia moti in lachrymas proruperunt. Ac statim cibi quoddam genus ex milio confectum (quam Mazaiam patria voce appellant) cum pisciculis quibusdam esurientibus præbuerunt. Non procul ab isto portu Mahumetanæ fidei sectator quidam vitam agebat admodum opulentus ac Lusitanæ genti mirum in modum addictus, cui cum nunciatum esset naufragos quosdam eò fuisse appullos, eos nihil cunctatus inuisit, ac Duci indusiu, vestem, caligas, chlamydem, calceos, & rubrû pileum donauit, sociis autem orizæ mensuras aliquot largitus est. Ad tantas enim malo nati fidere homines angustias redacti erant, vt vicè ipsorum infideles etiam ac à Christianæ fidei lumine alieni homines dolerent. Quin & nauium ac Æthiopum duorum qui eas remis impelleret copiam ipsis fecit, quorum alter Luabum versus, vbi tunc temporis portuum præfectus commorabatur, contenderet; alter Senam sexaginta inde miliaribus distantem aduerso licet flumine vbi arx erat & commune quoddam Lusitanarum mercium promptuarium nauim dirigeret, quod cum aduersum æstum remis velisque superantes peruenissent, dictu mirum quanta humanitate fuerint ibidem excepti, ac postea à portuum Præfecti filio Luabum ad patrem perducti. sub cuius conspectum cum prodiissent, omnia sibi viscera commoueri præ rei indignitate non minùs humanus quam nobilis vir sensit; ac largo lachrymarû imbte humanæ condi-

condi-

conditionis miseriam deplorans singulos amicissimè complerem
 omnium indigentiam mira liberalitate leuauit. Quin et post hoc
 vir quidam à Senensis arcis Præfecto missus Luabum uenit, 19 re-
 larum corgias (vt ipsi uocant) adferens, quarum singulae 20 uel
 continebant. Is Præfecti nomine naufragos vt Senam se transire-
 rent rogabat, omniaq; quæ ad commodè uiuendum necessaria co-
 sent liberaliter ac benignè offerebat, donec ad Mosambicū por-
 tum commoda nauigatio pateret. Verum quidem non expedire
 id temporis Duci uidebatur, si uiri illius domum in qua tanta ci-
 uitate excepti fuerant temere deseruissent. Sociis itaque
 apud eum relictis solus ipse cum paucis aliis, quod non satis firma
 ualitudine esset, Senam se contulit, amissam se istic ualitudinem
 citius ac facilius recuperaturum sperans. Sed omissa ad rem
 cœpta narratione eorum qui maximis erepti periculis comode-
 re iam multo fortuna utuntur, ad eos ueniamus qui compacta et
 diuulsæ nauis tabulis crate ad litus ipsi quoque tandem appulsi
 fuerunt, tribus circiter miliaribus à Luabo oppido ad Qualimam
 annem. Vt autem in ipsorum infelici casu Dei æterna providen-
 tia magis manifestetur, quædam maxima admiratione digna ob-
 memorabo. Ac primùm de modo quo tabulatum hoc compegi-
 rint, pauca subijciam. Aberat à contracta nauē quātum aineo to-
 mento missa pila ferri posset colliculus, quem in maris accessu
 cubiri vnus altitudine aqua superare uidebatur, in quo cum mi-
 ta, quæ per naufragium omnino perisse credebamus, quasi in co-
 mulum collecta subsistere aliqui ex nostris obseruassent, ipse
 ceperunt fieri posse vt & ipsi ibidem consisterent; atque ob id
 draginta ferè se eò recipere conati sunt: quod cum peruenissent,
 undarum impetum eo in loco tantum esse experti sunt, vt in ma-
 ris accessu sustineri posse diffiderēt, quare ad nauim reuertimur
 uellent quidem, sed præ fluctuum impetu non possent, undarum
 arbitrio se commiserunt. At uerò eodem temporis momento
 uina benignitas duas in istum monticulum nauis partes, quibus
 dum adhuc integra erat tegi consueuerat, ac plurium inlopet
 bularum contignationem, quam in alio scopulo consecerat, ab-
 etuum uentorumque ministerio impulit. Et quia nulli eam occu-
 pãrant, ob id nimirum quod cum primùm compegissent tā molu
 in eam insiliissent, vt præ nimia grauitate ac pondere dissuerent
 ac mergeretur, illi eam quasi cœlitus oblatam arripuerunt, op-
 portunam satis esse rati vt ad scopulos quosdam, qui arborum
 star in aquæ superficie eminebant, & tribus tantum a nobis mila-
 ribus distabant, deueherentur, terram istic se esse deprehensum
 probat

probabili conjectura sperantes. Hic iterum nouum diuinæ in suos
 gratiæ argumentum necessitas obtulit. Spiritu namque diuino
 suggerente ex fasce quodam lutei panni, qui vnâ cum nauis fra-
 gmentis affluerat, tum telæ lineæ vlnis aliquot, quin & ex fasce
 vno heteromallei & altero Damasceni serici vndulati, quos in cō-
 signatione tabularum offenderant, vela confecerunt: atque hoc
 modo ad nauigandum comparati recto cursu ad scopulum con-
 tenderunt, tam illi qui in tabulato hoc consistebant, quam alii
 qui nauis frustis insidebant. Sed quia tabulatum nauigationi ma-
 gis erat commodum, citius illi qui eo vehebantur ad scopulos per-
 uenerunt quam cæteri. Cumque nausea & tædio malè affecti, &
 ab acutis corallinis petris, quibus loca ista omnia sunt referta, læ-
 si ac vulneribus scædati præter scopulos, rupes, ac saxa vbi cōquie-
 scere ac respirare aliquantulum possent, planè nihil offenderent,
 saxaque ista in maris accessu cubiti vnus altitudine prominere
 obseruarent: in ea se, animis ægerrimè affecti ac spe euadendi pe-
 nitus sublata, projecerunt. Mox iterum vitæ producendæ studio
 ex pluribus tabulis cratem vnâ conficere statuerunt, in quam
 plurimi (omnes enim nullo pacto poterant) reciperentur. Quo i-
 terum loco in summa desperatione noua euadendi spes diuinitus
 affulsit. Cùm enim ab vtraque rupis parte ligna ad cratem confi-
 tiendam sollicitè disquirerent, præter edulia quædam in vasis be-
 ne obstructis vento illuc appulsa duas chartas nauticas inuenē-
 runt, quarum altera à bonæ spei sinu in Lusitaniam, altera ab eo-
 dem sinu in Indiam rectam nauigationem continebat. qua in re
 plurimum momenti inferior nauis præfectus reponebat. Inuenē-
 runt præterea linteamen vnum ac mappam maiusculâ ad inster-
 nendam mensam, quæ postea struendis velis peropportuna fuere.
 Augebat insuper spem plurium lignorum, trabium, tabularumq̃,
 tum cistularum diuersorum condimentorum velut cydoniati ac
 elestuarii, aliorumque eduliorum ac cadorum aliquot vini mira-
 culosa prorsus inuentio. quæ omnia quoniam diuinæ munificen-
 tiæ accepta referebant, humili omnes voce immensas Deo gratias
 egerunt. Cratem denique satis firmam tribus malis instructam
 confecerunt, in qua artemonis seu veli maioris loco erat linte-
 amentum, doli vicem ad proram mappa cum panno quodam damasce-
 no viridi supplebant, pro Epidromo seu mediocri velo ad puppim
 panno quodam holoserico & damasceno viridis quoque coloris
 utebantur. Pro comæatu triginta habebant cistulas grandiuscu-
 las cotoniati, condituum seu salgamorum (vt vocant) cados mi-
 nutos sex; cadum item farinæ & alterum aquæ dulcis. Hac viâ ac
 ratione

ratione asperas rupes euadere tentabant; sed tam multi vno
 si imperu schediam conscendebant, vt præ nimio pondere moga-
 retur. Quo viso præfectus naui minor confestim exiit, cum
 que reliqui omnes secuti ad scopulos iterum tristes & quid agere
 deberent incerti se receperunt, seque ac vitam suam præfecto
 commendarunt. Cum itaque maturo adhibito consilio omnem
 schediam nullo modo recipi posse (quæ sedecim tantum viro-
 rum capax erat) perspexisset, quodque tantæ multitudini victus
 neutiquam sufficeret, decem acceptis cydoniati cistellis, conde-
 mentorum sex, vini cado vno & aquæ dulcis altero, sedecim optat
 secum educere statuerat selectis; cautè subducere se ac à reliquis
 separare meditabatur. Quocirca euidam ex nauis præcepto,
 vt clam & quasi ex insidiis rupto per dolum fune cratem soleretur,
 ac licet ipse vt ad scopulum rediret cum clamore ac iugis impe-
 raret; vela tamen non contraheret, sed potius data opera a rupe
 longius abcederet. Remex imperata facturum à scopulo cratem
 nonnihil remouens, dolo, hoc est velo minori, ad proram cap-
 cato ad nauigandum accingebatur. Quod cum ceteri videntes
 plâctu, eiulatu, clamoribus mare ac cælum omne implebant, ac
 quidam vitæ longioris amore per medios fluctus natando cratem
 sequebantur, quos quia coram à fluctibus absorbendos esse vide-
 bant in cratem admiserunt, in stitore nauis natandi imperio om-
 nigeniti omnium (qui videbant) dolore misere submersi. Hoc
 ipso tempore aliud quiddam non minori commiseratione di-
 gnum accidit. Cum enim vicarii præfecti filius cratem tempe-
 stiue conscendere neglexisset, eius liberandi causa ad scopulum
 redire pater tentabat: sed cum à sociis prohiberetur, immentum
 lachrymarum copiam & istic & toto nauigationis tempore pro-
 fudit, adeo quidem vt mentis impos fieri videretur. Præfectus
 quidem ille filium inter ceteros qui cratem ascenderant non esse
 esse; sed illo apud reliquam turbam quasi pignore quodam ac ob-
 sidiæ relicto, discessus sui metum nemini eorum inuentionem, qui
 eum sine filio discessurum ne suspicabantur quidem. At quia
 alia discedendi ratio ab illa multitudine tunc temporis occu-
 rebat, tum quia filium natandi peritissimum nouerat, cum sub-
 secuturum confidebat. Verum infelix adolescens merore, agri-
 tudine, ac vulneribus in scopulis asperis acceptis penè confectus
 in rupe potius quam in maris fluctibus extremum vite diem clu-
 dere præoptauit. Illi autem duodecim dierum itinere nihil
 dies singulos ad vitæ viriumque refocillationem ac conserua-
 tionem sumebant, quam cydoniati buccellam vnam, aut pro-
 pter

Tum, aut tyrsium lactucæ saccharo conditum cum vini haustu per-
 exiguu, ex quo siti adeo omnes cruciabantur, vt sexto nauigatio-
 nis susceptæ die quidam assidua aquæ dulcis imaginatione sui o-
 blitus in mare præceps prolapsus perierit. idem quoque iuueni
 cuidâ Cinedsi ac vni ex militibus accidit. Post quos tres alii eodẽ
 mortis genere occubuerunt: quorum primus nauta, alter tubi-
 cen, tertius Regis erat Oenophorus seu à poculis; quorum lu-
 ctuoso interitu plurimum alii qui in eadem afflictione erant con-
 stiterant. Sed in summo periculo summa & penè incredibili
 consolatio de cælo missa præstò fuit. nam (vt ipsi vno om-
 nes ore postea confessi sunt) quinque dierum (spatio ad cratis
 proram puerorum suauiter canentium chorus ab omnibus audi-
 tus fuit, quo Christianæ fidei articuli ac Diuæ Virginis laudes a-
 lliq̃ continebantur, quas ita clarè concinebant, vt vocum
 suauitate captus quidam imum sonum qui deesse videbatur
 (vulgus musicorum bassum vocat) occinere tentaret: nec
 ante duodecimum diem gratus hic è nauigantium auribus
 soncentus euauit, ac tum quidem cum, quo famem ac sitim se-
 darent, nihil planè superesset, aquam marinam cum relictis vini
 fecibus miscuerunt; admodum solliciti ne & ipsa deficeret prius-
 quam ad terram delati essent, quam subsequenti die sub Solis or-
 tum cum ingenti omniũ exultatione Deus vitam ægre trahentibus
 ostendit, eam tamen licet toto die oculis obiectam cernerent,
 ante Solis occasum attingere non potuerunt. Tum autẽ quamuis
 & nox ingrueret, & quibus in oris versarentur nescirent, præ ni-
 mio tamen soli dulcisq̃ aquæ desiderio intempesta nocte nihil
 veriti extensis velis ad littus delati fuerunt, quod ita tutũ inuen-
 runt, vt nullo verante egredierentur. Primus è crate vicarius præ-
 fectus exiit, qui, quòd pedibus plus quàm ceteri valeret, nõ pro-
 cul à littore progressus aquã scrobe ad cubiti vnus atq̃ alterius
 profunditatem effossa miraculosa potiùs quàm naturali ratione
 inuenit. ob id scilicet quòd locus iste accedente mari semper
 inundaretur. Ad inuentum fontem concitato gressu reliqui ac-
 currerunt, circa quem, cum iam bibendo satiati essent, madi-
 di, fatigati, viribusq̃ fracti obdormierunt: Postero die post
 Solis ortum septem ipsis Casri occurrerunt, ad quorum præsen-
 tiam exhilarati pileum singulis dono dederunt, pomis aliquot in-
 grati animi signum ab ipsis vicissim acceptis, quæ famelicis
 hominibus iucundissimi saporis esse videbantur. Sed quoniam
 aqua quam inuenerant nimis turbida fuerat, ac puluere eoin-
 quinata, cum quodam ex Casris pacti fuerunt, si meliorem
 ac pu-

ac pu-

ac puriorem ostendisset, linteamen quo pro velo vti fuerat se-
 daturus, ac obsidem aliquem e suis quem ipsi voluissent redim-
 ros. Profectus itaque cum Casro vicarius praefectus vix duo mi-
 liaria processerat, cum inuenta aqua tanta aviditate biberet, vt
 barbarus miraretur vehementer: ipse enim ad puteum profectus
 pedibus male affectis aegre consurgere potuit. Tandem cum sum-
 pro libito se lassisset, cados minores aliquot impleri iussit, quos
 Caser ac mulieres quaedam vna cum hydriis ad socios leuato gra-
 du ob pedum aegritudinem subsequentes detulerunt. Verum cum
 multo fenore hac humanitatis benevolentiaq; officia sibi per-
 fanda esse, ipso euentu Casri significarunt. Duo namque in Prae-
 fectum impetu facto irruentes ipsum exutis per vim vellibus de-
 nudarunt; cui tamen commiseratione quadam stimulari damilli-
 ceni panni vlnas aliquot ad tegendam corporis nuditatem por-
 rexerunt, ac ad ipsorum tuguria ficta benevolentiae specie in-
 tarunt; quod cum facere pertinaciter recusaret, ad socios quos ad
 iisdem Casris omnibus rebus spoliatos obuios habuit peruenit.
 Cumque iam omnes conuenissent, mutua consolatione nonnulli
 recreari, vnum qui aetate caeteros & humanitate praecedebat se-
 curi sunt, qui domi suae miseros excepit, ac faveolos semicoc-
 (neque enim vt percoquerentur praefamis impatientia pariebatur)
 esurientibus apposuit. Addidit & pyra quaedam siluestria praeter
 nostratibus hybernis magnitudine non absumilia, sed adeo dura,
 vt cum dentibus comminueret, ea deglutire non possent, nisi tribus
 aut quatuor sumptis aquae haustibus, quam vicarius praefectus
 alius quidam in vrnis lapideis secum attulerant. Suinde per-
 siluas vagabantur cucurbitarum folia ad pedum exulceratorum
 medelam disquirentes. Quin & stipem ostiatim emendicabant,
 vt quo vespertinis saltem horis refici aliquo modo possent, non
 omnino deesset. sed frustra, erat enim gens ista tam agrestis
 ac fera, vt miserorum hominum aduersitate nihil plane commo-
 moueretur. Quamobrem ad ridiculos gestus conuertit hiberni-
 nicis facetiis ad liberalitatem barbaros prouocabant, vt hac li-
 bertem ratione in extrema necessitate solatium aliquod inuenirent.
 Et siue diuino impulsu factum fuerit, siue quod inopiam
 huiusmodi leuissimi homines caperentur, vix nouo hoc ad mon-
 da durae gentis corda commento vti coeperant, cum plerique ple-
 nis manibus faveolos ac herbas quasdam ipsis porrigerent. In
 hac porro afflictione septem dies continuos vitam aegre perage-
 xerunt; quibus exactis Casrum istum cuius domo excepere
 tur spiritus Dei occulto stimulo adegit, vt de vicario praefecto

ad nobilem Lusitanum Franciscum Brociadam (cuius paulo
ante mentio incidit) mittendo pro miserorum redemptione
cogitaret. Quæ durissima seruitutis finiendæ occasio Præfecto
inferiori neuiquam negligenda videbatur , ac ob id primo
quoque tempore discedere , ac de redimendis sociis serid tra-
ctare statuebat . Sed cum socios meru perculsos cerneret , ne cum
sibi bene esset ipsorum obliuisceretur , atque ita sub tam duro
seruitutis iugo vitam finire cogerentur : iureiurando coram om-
nibus religiosè promisit se fideliter communem omnium causam
apud Lusitanum nobilem prout rei necessitas postulabat actu-
rum , quod nisi fieret nullam captiuitatis euadendæ spem afful-
gere asseribat ; quibus rationibus adacti miseri homines inter
spem metumque dubij vicarium præfectum dimiserunt . Ille au-
tem ea fidelitate rem gessit , piolque conatus eius mitissimus
Deus vsque aded promouit , vt secundo à discessu eius die sub
noctis initium cum somnum caperet , seruus prædicti Lusitani
ipsum a siens ac vltro compellans sciscitaretur , num fortè nau-
fragi aliqui Lusitani in litens istud eiekti essent , hoc interim ad-
dens, Dominum suum, qui & ipse Lusitanus erat, magno ipsos vi-
dendi desiderio flagrare : & vt omnis fraudis suspicionem ani-
mo eius eximeret , litteras Domini iussu scriptas primoque in
quem incidisset offerendas ipsi tradidit , quo tam opportuno ac
insperato accepto nuncio lachrymas præ gaudio continere
non potuit , quas multo vberiores profudit , cum lectis litteris
intellexisset Lusitanum nobilem iubere vt à fluminis accolis na-
uigia peterent , atque ad ipsum ilico se tanquam ad salutis
portum ferrent : confidere se accolas quicquid nomine suo im-
perassent è vestigio facturos . Erat autem viri illius per vniuer-
sam istam littoralem oram authoritas maxima , tam dignita-
tis ac officii intuitu, quo istic regio iussu perfungebatur , quam
quod triginta penè annis ibidem fuerat commoratus . Casri lin-
trem procera arbore cauatum nouem naufragis totidemque Ca-
fris admittis, vt de cæterorum redemptione ageretur, ascēderunt :
nauigabant verò per annem quendam , cuius ripam arboribus e-
gregiè constitam ac riuis torrentibusque plenam tum feris plu-
rimis abundantem cernebant, à quibus nocte quadam , cum in
ripa pernoctarent , plurimum ipsis periculi imminebat . Frustum
tergoris bubalini ad ignem rosti, quod secum Casri apportarant,
& holuscula quædam herbacea vespertinæ delicia in cæna fuere.
Sequenti die in cæpto itinere perrexerunt , in vespertum vsque ie-
inai dum in ripam exponerentur iuxta saltum quendam opacum.

(in quo lintrem barbari abscondebant) vno tantum milite Lusitani nobilis adibus distantem. Quanquam autem incredibile desiderio, quod tendebat, tandem pertingere laborabat; tamen partim ob exhaustas diuturna inedia vires, partim ob tormentum pedum aegritudinem animo penè deficiens in rem prouoluit Vicarius nauis praefectus, per seruum portuum praefecto nuntiare iussit, se viribus fractum vterius non posse proficere, ac ob id obnixè rogare vt de commodiore aliqua ratione perficiendi ratione cogitare dignaretur. Seruus imperata cunctanter facturus itineri se accingebat, cocta tamen omnia tubusque ante discessum gallinis praeparatis, quibus interea vesceretur. Sed, vt homo erat famelicus, vna refectione quicquid à famulo relictum erat absuuebat. Cumque cibo paulo delictiore vires nonnihil refocillasset, viam iterum ingressus, occidet aegro corpore, peruenire, quod iam dudum animo & imaginatione pertigerat, gestiebat: vixque mediam itineris partem confecerat, cum quatuor à Praefecto missi emptitii serui ipsam portaturi in occursum prodirent vno ex nauis remigibus comitatus, qui (vti paulo antè retulimus) cum scapha euaserant, ac bibula antè eòdem appulsi fuerant. Rapiebatur in admirationem magis praefectus tam inexpectato spectaculo, multoque magis cum nauigationis successum à principio illo narrante audire. Tandem ad celebris viri huius aedes seruorum ministerio delectatus nobilis ac verè Christianus hospes obuiis vlnis largo lactuorum imbre madefactus excepit; ac de omnibus ad commodiorem vitam necessariis liberalissimè prospexit. Ipse verò vicepraefectus cum se & maris periculis & barbarorum manibus Dei misericordia, cui ob id gratias immortales animo agebat, ereptum cerneret, erumpentibus lachrymis amarissimè flebat: sibi quippe in Christiano solo tam liberalem tamque humanum hospitium nactus esset, plurimum gratulabatur. Non tamen solida hoc illi gaudium videbatur, quamdiu dura barbarorum hominum seruitute socii fame, siti, inedia penè consumpti perirentur. Quare cum animum ac vires nonnihil collegisset, necessitatem ipsorum nobili viro ac hospiti sigillatim exposuit, nulla interposita mora seruis Senam missis, aliquot telarum nearum sarcinas in captiuorum redemptionem comparari iussit, ac ne propter interpositam moram miseri grauius affligerentur, alios seruos nauem conscendere ac edulia ad famelicos debent imperavit, magnifico insuper munere ad Castrum qui eum exceperat vxorem misit, quo magis muliebris animus erga pauperes

los naufragos afficeretur. Et quoniam qui Senam missi fuerant opinione diutius abfuerant, alia iterum captiuis alimenta transmissit, atque hoc ipso futura redemptionis spem afflictis adauxit: nec frustra quidem. Biduo namque elapso, seruis cum telis Sena reuersis sarcinisque duabus ad Castrum missis, dura omnes seruitute liberatos vna cum reliquis domi suæ honorificè excepit. Nec multo post ab oppido Qualimane nauis Dominus & alii ferè omnes, qui cum scapha elapsi fuerant, Ductore maiore (qui sanitatis recuperandæ spe Senam paulo antè profectus fuerat) excepto, aduenerunt. Quanto verò gaudio mutuo conspectu post tam horrendum naufragium, post tanta maris pericula, post tam duram sub barbaris seruitutem, perfusi fuerint; e quidem oratione exprimere non valeo. Hoc scio, quòd à liberali Dei manu tantam consolationem se accepisse faterentur, ac ob liber intimo cordis affectu gratias eidem quàm humillimè persoluerent. Decimo-tercio Calend. Nouembr. nunciatum ipsis fuit nauigium, quod vnà cum naue maiore periisse credebant, ad Lorangæ littus cum septem & quinquaginta naufragis accessisse, quos etiam breui interposito tempore obuiis amplexibus exceperunt; verùm ita ægte affectos, ita deformes, ita debiles propter grauem sub barbara gente seruitutem, quam duobus; ac amplius mensibus fuerant perpessi, vt cadauera hominum magis quàm homines esse viderentur. At verò cum miraculoso profectus modo hi quoque ex mortis faucibus erepti fuerint, operæ pretium facturus mihi videor, si de eo plenius ac copiosius hoc loco egero.

Die naufragii noctem subsecuto multi eum primùm illuxisset fractæ nauis tabulis trabibusque insidentes terram inter fluitus quæsituri discesserant. Qui verò hac ratione vitæ consulere aut non audent, aut certè non possent, illi vltimum spiritum tantum exhalaturi, animam magno contriti cordis dolore Deo commendabant. Qui, quòd in tribulatione existentium preces surda præterire aure non solet, ad compingendas gerens qualdam seu crates eos excitauit, ad quod mutua se exhortatione stimulabant, pro certo credentes se post duorum triumue miliarium nauigationem terram ac recentem aquam inuenturos, idque ex arbusculis, quas in illo rupis dorso eminus conspici videbantur, colligebant: ad quas cum deuecti essent, de nauigio quodam maiore, quo ad Mosambicum portum centum tantum miliaribus dissitum appellerentur, maiori cum commoditate ac minori periculo consilium caperent. Huic

operi officiorum nauticorum exactor cum aliis quibusdam
 tum necessariis tum amicis manum adhibebat. Sed iam tunc
 me laborare incipiebamus, nam cytoniati cistulae, quas qui
 à nobis discesserant reliquerant, iam iam moriturorum hominum
 nobis potius videbantur, quam vitæ præsidia. Huic tamen
 hac ratione occurrerunt, excitato enim igne in conuulsa
 fragmentis gallinas aliquot torrere parabant, quibus cum
 ri orexi calamitosi homines vescerentur. Equidem cum in
 tis angustiis gallinis ad ignem tostis nos pasci viderem, certam
 spem concepimus Deum inexpectatæ misericordiæ signum nobis
 liquod velle ostendere; cuius rei euentissimum erat argumen-
 tum, quòd cum naus maior ad dextram proræ partem diuisa
 tegumentum vndique contractum esset, in quo nauigium
 consistebat, ipsum nauigium, etsi ex graui illusione etiam roræ
 & tertia parte mutilatum, tamen impetu magno in scopulis
 iectum, nemine nostrum tale quid expectante, ad manus
 diuina prouidentia procurante peruenit. Quod licet plerique
 nullis visibus aptum esse iudicarent, Odoardus tamen Melchior
 atricii sanguinis vir in India natus, ubi & uxorem duxerat,
 xis inde spei occasionem arripuit: efficacissimisque rationibus
 Nauarcho tum aliis quibusdam persuasit, vt ad instaurandum
 nauigium & animum admouerent & manus. Quod cum magno
 molestia aggressi essent, (nam accedente mari aliqui metu
 poris parte nonnulli pectore tenus aquis immeriti stabant,
 diu spatio cœptum opus absoluerunt, aliis qui in nauis
 ri remanserant, omnia quibus ad compactionem nauigium
 erat, subministrantibus. Vt autem influentem per commo-
 ras aquam excluderent: sex circumcirca funium ligaturæ
 nauigium arctissimè strinxerunt; & quoniam puppis penitus
 ex illusione conuulsa; capsarum quarundam tabulis accedentibus
 malè compactorum fundis utebantur, quorum iuncturas
 siorum frustis stipabant, ac deinde caseo contuso pro gratia
 obducebant, quo nihil obstante tanta aquarum copia
 infuebat, vt duo homines in exhaurienda aqua noctes atque dies
 occupati vix sufficerent. Atque hoc tandem modo instructo
 nauigio, in quo extensus pannus pro velis, funiculi piscatorum
 dentibus adhibebantur, cum & ego cum nostris in nauis
 fragmentis consisterem, signo dato nos ad se Nauarchus con-
 uit, discedere se velle insinuans quocumque Deo nauigium
 directum. Nos verò quanquam ad cæterorum consolationem
 vt aliqui ex nostris cum ipsis remanerent non detrectauimus

tamen quòd in istis scopulis diu eos vitam producere non posse constaret; sed (praesertim in maris accessu copiosiore) omnibus esse in fluctibus pereundum; cum iam per confessionem peccatorum sordibus animos expiassent, operam nostram in infidelium ad euangelicam lucem conuersione vtilem aliquando fore rati, quod omnes hortabantur, facere statuimus; ab iis itaque licet non eodem omnes nauigio vecti discessimus. Nam cum a ii quidam firma satis excepti crate summis à me precibus contenderent, vt Patrem Zapatam & P. Ioannem Gonzales cum eis proficisci paterer, cum ob spiritualem consolationem, tum ad Sacramentorum, si quando vsus postulasset, administrationem: tantum abest vt iustis eorum precibus non annue- rum, vt me etiam cum fratre Emanuele Dias cum alia quadam schedia proficisci promptum ac paratum obtulerim, P. Petro Aluares & fratre Emanuele Herrera in nauigio relictis. Verum Ductor, quem suffragiis communibus elegerant Odoardus scilicet Melo, cuius modò meminimus, id neutiquam permisit: atque ita quatuor nostrae Societatis tum Patres tum fratres nauigio excepti fuere. Soluimus itaque, sed cum ingenti animi mœrore, quòd tam multos, quos ne grauata nauicula mergeret ductor excipere recusabat, oculis (prò dolor) coram submergi intueremur. Sex item alii, qui praegrandi mali fragmento insederant, cum impallu fluctuum lignum vertere- tur, & ipsi delapsi maris vorticibus fuere absorpti. Circa me- ridiem autem cum soluissemus, reliqua diei parte à scopulis istis qui ad multa miliaria in mari porrecti iacent non abcessimus, spe non omnino infirma subnixi nos antequam tria mi- liaria confecissemus terram inuenturos. Sed longè secus ac spe- raeramus accidit, nam praeter nuda saxa inuenimus planè ni- hil, vnde eorum errorem manifesto argumento ac ipsa experien- tia magistra comperi, qui in decliuis istis Iudae scopulo- rum dorsis arbores nasci verisimili opinione existimant. Nam reuera nihil istis aliud oculis ipsi aspeximus, quam longam acu- tissimorum scopulorum arborum more ex aquae summitate emi- nentium seriem. Quod verò terrae similitudinem istis habere vi- detur, saxa sunt corallina alba, quibus totus iste tractus scateat. Ingruente nocte, quòd qua in parte alueus esset per quem ex sa- xola ista conualle elaberemur nesciremus, ibidem pernoctan- dum esse duximus. Conuenerant autem ad eundem locum plu- rimi gerris, cratibus, schediis, aliisque tabularum contigna- tionibus eò deuesti, qui viso nauigio illud Ionae Prophetae balenam

balenam esse rati, qua in littus exponendi essent, accurrens, sed ex omnibus vnus tantum (plures enim nauigium non capiebat) qui reluctantibus nobis quasi per vim irroperat in admittus, cæteris non sine magno & nostro & illorum dolore exclusis. Postridie priusquam inde discederemus, novum obstaculum nullo precedentium minus miserandum occurrit. Cum enim Nauarchus ac cæteri nauis ministri nauicæ & nauis compactæ angustiam, ac nauigationis susceptæ longitudinem, & vectorum qui sexagenarium numerum excedebant multitudinem mente ac cogitatione maturè perpenderit: nauigium tanto oneri impar esse palam testificari sunt, quocirca cum exonerandum omnino esse Ductori quoque persuasissent. Ipsius arbitrio, quoscunque voluisset vel demittere vel retinere, reliquerunt. Atque ita duodecim cum ingenti animo dolore ac lachrymarum profusione exire compulsi ad scopulam, ubi eduliorum adhuc aliquid reliquum erat, quo donec desperatam euadendi occasionem misericors Deus obtulisset, tineri possent; se denuo receperunt. Nos verò spe misericordie iecta vt cum primùm ad littus appulsi essemus de eorum nauigatione seriò cogitarem; cum maris accessu nauigare coepimus, magno interim metu percussi; quòd in nauem per quem scopulorum difficultates euaderemus non incideremus. At Deus, à cuius solius ope ac misericordia omnia humana industria cessante ista pendebat nauigatio, cursum nauis felicissimè direxit. Discedebant nobiscum cætes nauis quatuor, maiores duæ ac totidem minores, quæ vespertinis aliquot cum discederemus ac nocte subsecuta in portum fuere conspectu, sed postridie vnã tantum è quatuor, quæ ipsa seruata fuit, eminens quantum oculorum acies ferretur aspeximus; reliquas vndarum fluxus Sofalam velle impulerat. Nos nautici gnomonis & chartarum geographiarum indicium secuti ad portum Mosambicum clauum conuenimus; octo dierum continuato spatio ventis tam sedatis & tranquillo vsu, vt nihil nobis molestiam ullam intulerat, cessaret; quod ceterè singulari Dei beneficio accidisse libenter credimus, nam si paulo impetuosior ventus fuisset exoritur, quæ dubio nauem in præceps nullo negotio pertraxisset. Enim puppis ita malè compacta, vt ne ad mediocri fluctuum percussionem resistere potuisset. Iam verò cum vasti maris percussula euasissimus, ac in angustiori nauigaremus, tã horrendo impetu in subiectum aliquod seu saxum seu palum nauigiũ impetisse

p̄tulerit nō pōssēt, ac eodem momento ventus obortus tam va-
 lido spiritu nauiculam agitauit, vt si paulo citiūs eam inuasisset,
 omnibus nobis fuisset necessariō pereundum. Nos itaque im-
 prouiso periculo perculsi aliquot holoserici panni fascēs ingruē-
 tibus vndis opposuimus, quin & tres viri in exhaurienda a-
 qua continuō impediti agere quantum insuebat exhaurire po-
 tuerunt. Victu autem tam parco tota ista nauigatione vsi
 fuimus, vt circa meridiem nautici panis frustum ac vini bene
 diluti haustus modicus vix singulis distribueretur, nihiloque li-
 beralius in cœna quàm in prandio fuimus excepti. Quanquam
 (vt verè dicam) de nulla re minùs quàm de cibo & potu solliciti
 eramus. Litanix quotidie clara voce recitabantur, tum & aliis
 pietatis exercitiis Deum per Sanctorum suffragia & maximè per
 Diæ Virginis intercessionem inuocabamus, cui & pecuniæ nu-
 meratæ partem, quam nonnulli ex naufragio seruauerant, emisso
 voto promisimus, diuina prouidentia factum rati, quòd ad in-
 explebilem quorundam cupiditatem redarguendam pecunia ista
 in tanto periculo seruata fuisset. Erat enim hoc argumen-
 tum & quidem euentissimum, homines terrenos terrena-
 rum rerum cupiditati aded esse addictos, vt insatiabilis illa au-
 sitis in ipsis nec in vita nec in morte extingatur. Contrà ve-
 rò hoc iterum in admirationem paulo attentius considerantem
 rapuit, in tanta hominum multitudine cum iam primùm na-
 uis propter grauem illisionem dissuta esset, & pauimentum
 puppis multis aureorum millitibus stratum, sic vt pedibus con-
 calcarentur, neminem tamen fuisse, (quantum ego obseruare
 potui) qui vel caput modicè inclinauerit, vt inde vel modicum
 assumeret. Sed vt vnde defleximus eò reuertamur; cum pleros-
 que ex vectoribus nobiliores præsertim præ sitis impatientia
 morbo corripere cerneremus, cumque maris impetus ad Sofalam
 nauim impelleret, sic vt spes ad Mosambicum portum pertin-
 gendi omnibus eriperetur; mutato consilio ad eam quæ pri-
 mùm apparuisset littoris oram contendere statuimus. Sed pridie
 quam ea conspectui nostro offerretur, a vento quodam ab O-
 riente spirante nonnihil incommodi passi fuimus. Tum autem
 quòd nox instaret, & in quibus orbis oris versaremur planè nesci-
 temus; placuit nocte ista non egredi, sed vbi aquæ superficiem
 ab imo fundo nouem tantum cubitorum altitudine abesse de-
 prehenderemus, consistere, ejecta pro rudente linea tela, ac pro
 anchora 1300 regalibus Hispanicis, cum ferri frustis aliquot,
 quorum pondere pressam nauigium subsisteret. Postero die

terram eminus aspeximus, ad quam tam diu nauigando cre-
 didimus, donec tandem pene contingeremus. Verum cum im-
 pudentius circa egressus tempus nauigaremus parum ab horum
 omnes fuerimus subiecti. Cum enim a tempestate in loco ter-
 ri ad eò vicino nihil periculi metueremus, (vti nec decedente pro-
 fertim mari metuendum est) ac ob id non vsque ad eò egressi
 peraremus; factum est subito vt accedente mari vetus vsque ad
 insurgeret, vt magno omnes metu percelleret. At vero tanta
 nes egrediendi cupiditas ceperat, vt ventorum impetum nihil
 remorati nauarum expansis velis nauem vento vndisque agitata
 ad littus impellerent: cumque fundum contingerent, non
 aquam pectore tenus insulerunt, sic velas, nauis leuandis, deb-
 les, fameque ac siti penè extincti, Deo iuuante, in huius con-
 absumpto comenatu exponeremur. Ac statim in edictis huius
 toris loco erecta cruce circum circa in genua prouoluit Deo
 Max. cuius auspiciis eò perducti eramus, gratias humiliter
 mus. Deinde quod praemissis fauces nobis praeduas vide-
 tur, Castrum aliquè nobis obuium fieri obtinabamus, qui ad locum
 sitibundos perduceret. Sed quia numero maiori egressi eramus
 qui fortè nos eminus conspexissent, metu confecti in lea
 conspectu confestim subouebant, donec collecta manu
 accurrerent, & plurimum nobis molestia facerent. Etenim
 hoc hominum agreste, quod concitatiorè curiu per delecta
 syluas, quam nos per planas vias discunt, ex quo cum nobis
 bis de aduentu nostro dicto citius per latebras in quibus
 discurrentes se mutuo monuissent: duceati vno quasi impetu
 culis, arcibus, ac telis egregie muniti accurrerunt. Nos
 quinquaginta & septem numero essemus, quorum aliqui gladios
 habebant, aliqui planè inertes erant, tamen quòd seio pericula
 nobiscum tulissemus, Ductoris suauis ac etiam iussu reme-
 illis congredi noluiimus. sanissimo (vt ego arbitror) con-
 nam alioqui qui maris pericula euaseramus, hic barbarorum
 hominum telis ad vnum omnes fuisset crudeliter trucidati
 quare patientiae armis muniti ipsorum arbitrio nos uoluntate
 commisimus, qui primùm ea qua in littore expaneramus, pu-
 num scilicet quo velorum doco vsi fueramus, & horum
 ni fascies tres, quibus vndarum impetum repuleramus, com-
 rant; ac vix in nos conuersi vestibus omnes penè spoliati
 & nisi nocens ingruentis beneficio elapsi fuisset, nihil
 quam reliquum mansisset. Non defuere ex nostris qui
 vim repellere tentarent, sed temerario ausu, arreptis enim pe-

tulis tres ex nostris periculose læsi recesserunt. Cum que rapiendi
 cupiditas cresceret magis ac magis, vix primi recesserant cum a-
 lii maiori impetu insurgerent, ac sine discrimine quosdam non
 minima authoritatis viros vestibus nudarent: inter quos P. Zap-
 pata (qui iam tum se nobis coniunxerat) & P. Petrus Aluares
 fuere, cui ego velicem meam dirumpens partem vnã qua ossa
 (carnem enim quæ præ egestate pene ablumpta erat vix audeo
 dicere) contegeret porrexi, quod ipsum & alii nonnulli fecerunt.
 Cum que hoc modo nos barbari homines exceperent, nuditatem
 nostram obscura noctis caligine Deus contexit, ac licet fugien-
 tum more agrestium manus euadere conati per litus dicurrere-
 mus; euitare tamen nullo pacto potuimus, quin duos melioris
 notæ nobiles captiuos abducerent, eos paulo post pretio acce-
 ptovendituri. Bonam noctis partem euado traduximus ea lit-
 toris parte, quæ Mosambicum respicit, idque eo consilio, vt num-
 forte iuxta amnem aliquem Lusitani mercatores agerent, dilige-
 ter dispiceremus; nec prius destitimus donec præ lassitudine in
 syluam littori vicinam nos abdere cogeremur, quod cum ventum
 esset, & quiesci se componere aliqui vellent, ac quo tegerentur
 nihil omnino haberent; nonnulli se arborum foliis contexe-
 runt, alii effossis vnguib; foueis in iis se viui quodammodo se-
 pelierunt. verum in lectulistam mollibus miseri homines som-
 num capere non potuerunt, sed vt primum dulci declinassent
 lumina somno, iterum excitati in viam se firmiter debiliores
 expectantibus dedere. Cum que hoc modo longiusculè progressi
 essemus, siti cogente ac aquæ inuentionis spe, sub umbras dua-
 bus ante meridiem horis concessimus. At quoniam per totum
 istum tractum Cafri habitant, iterum impetu facto spiculis ac
 telis ad suas casulas nos coegerunt, ac ad quindecim dies adhibi-
 ta custodia continuerunt, aded quidem vt ne aquam recentem
 impunè inquirere liceret. Debebantur centè peccatis nostris hæc
 sibi, vt deficiente aqua fontana, quam tanto studio frustra se-
 pe desiderabamus, tribulationis aqua magna copia superesset.
 & tamè Deo vires confirmante in tam dura seruitute, in qua tan-
 ta incommoda perpelli fuimus, & saniores eramus ac robustio-
 res quam quis mortalium crederet. Ac tum reipla comperimus
 difficultatibus ac incommodis citius aliquem vinci, cum ea ob o-
 culos continua imaginatione versantur, quam cum iis contem-
 ptis fortiter reluctatur. Atque vt semel dicam eò redacti Deo
 permittente fuimus, vt illud D. Pauli optimè in nos quadraret.
in frigore & nuditate, in fame & siti, in laboribus plurimis. Tex
 V V 5 enim

enim à Castris intercepti ac spoliati fuimus, humique nudis deo-
bendum, nihil quo nuditatem corporum tegetemus quam vile
stragulum & straminis nonnihil habentibus. Erat praeterea
(quod fabulam quis esse crederet, sub torrida zona praeteritum, nisi
si experientia verum esse docuisset) nocturnum frigus ita vrens,
vt nisi luculentum de nocte focum excitassemus, vim frigo-
ris perferre nequiquam potuissemus. Pro cibo paululum milium
qua subacti nulloque sale conditi tam parca nobis suppeditabo-
tur, vt ex surfuribus panem nostro more sub cinere pulvere ren-
taremus, ex quo cui frustum aliquod obrigisset, is gaudio ge-
stiens Deo tanquam pro summis deliciis gratias agebat. De can-
ne & pisce mentio nulla, nam & Castris rarissime videntur. De-
cedebat ad summam miseriam hoc etiam, quod interdu aliter
Solis tantus esset, vt eo ita quorundam brachia & pedes adure-
rentur, vt lepra infecta viderentur. His tamen difficultatibus ni-
hil obstantibus animos nostros spirituali ac interna consolatione
mirissimus Deus adeo recreabat, vt vel haec sola sanitatis cor-
porum causa videri potuerit. Accidit autem, cum in tanto affli-
ctione constituti essemus, nec ullius cuiusquam nuntii copia de-
retur, quem vel Mosambicum vel Quilimenem redemptionis nos-
trae procurandae causa delegare potuissemus, vt Mahometanorum
sectam amplexus quidam Xechi cuiusdam filius ad Lorozan-
annem octo istinc miliaribus distantem habitans nostri redem-
di causa istuc veniret. Sed quod Mauri in promittendo reuocato-
res esse solent, cum iam secundo & tertio de redemptione nostris o-
gisset, neque tamen cum Castris pacisci potuisset, res infecta
bit, omni memoria nostri ex animo deposita. Ex quo cum viderem
vires nostras paulatim absumi, ac spem vitae in totum absumi,
si diutius in tam dura seruitute fuisset perseverandum, tum
fame etiam impellente miseros constringi, duos ad Mahometana-
num destinandos esse duximus, hortantes ipsum vt quodcuque
Castris pretium exegissent, id ipsum nihil cunctatus persolueret,
cumulatè nos id ipsi ac cum senore multo aliquando reddito-
ros. Verum ne hoc quidem modo hominem ad hoc quod vole-
bamus inducere potuimus. Quocirca duobus religionis in nos
suadendo acribus ac vehementibus id negotii dedimus, fratres scilicet
Adriano, qui Diui Dominici vitae institutum sequebatur, ac
fratri nostrae Societatis Emanueli Herrerae, qui Deo conatus ob-
cundante negocium istud tandem confecerunt. Quo tempore
nonnulli durissimae seruitutis pertesi Castrorum imperium nihil
veriti ad Xechum se receperunt, quos nocte quadam sedecim milia
secu-

secuti diuturna te per fugam seruitute liberarunt. At non sine nostro magno malo: cum enim postmodum captiuorum numerum in tantum imminutum cernerent, ne aliorum exemplum alii sequerentur, illorum errata à nobis exegerunt: ac statim viginti & amplius ex nostris in angusto ergastulo incluserunt, quod tantam multitudinem, ne si erecti in pedes stetitissent omnes, capere non poterat: vbi etsi maxima fame cruciabamur, tamen præ aliorum incommodorum magnitudine nulla re minus tum temporis torquebamur. Nam præterquam quòd ita compressè stare nobis esset molestissimum, caloris ardor tantus erat, vt accensæ fornaci non immeritò assimilari possit: nec falsò dixisset quis locum istum fuisse purgatorii verum simulachrum. Huc accedebar, quòd circa tuguria cursitantes Casri contumeliosissimis verbis captiuos profcinderent: duos autem illos, qui recipi non poterat, verberibus etiam multis afficerent. In tam arcta captiuitate ad Deum misericordiae fontem mente in caelum eleuata recurrimus, ac voto communi emisso nos omnes obstrinximus, si per Diuæ Virginis ac matris suæ intercessionem è tantis miseris angustiis eriperet, cum primum ad locum aliquem vbi Christi religio recepta esset peruenissemus, generali confessione omnium antea actæ vitæ delictorum præuia, in gratiarum actionem ad suum marisque tuæ honorem preciarum pilularum torquem (vulgus rosarium vocat) nos ter & sexages recitaturos, idque in memoriam sexaginta trium annorum, quibus in hac mortali vita Beatissima Virgo vixisse dicitur. Nec multo post litteris à fratre Emanuele Herrera acceptis breui nos esse liberandos, non vana spe intelleximus. eadem quippe nocte cum Xechi nepos aduenisset, ac tantum telarum quantum Casri exegerant peroluisset, liberati, Deo Opt. Max. pro obtento beneficio gratias supplices egimus. Accidit autè in ipso egressu res attentiore consideratione dignissima, ex qua propheticæ sententiæ veritate euidentissimè cognouimus: *Ira in indignatione illum, & ira in voluntate eius.* Aderat nobis Chirurgus quidam peritus, ac in aperiendis venis educendoque sanguine admodum expertus. is thecam circumfererat scalpris chirurgicis aliisque instrumentis non malè instructam, quam cum cæteris rebus Casri in littore eriperant, recuperanda eius spe omni adepta, ex quo optimus vir plurimum animo angebatur: Nam si quem in morbum incidere contigisset, & peruenire incisionem sanguis corruptus educi non potuisset, eius vita in maximo discrimine posita fuisset. Hanc inquam thecam cum iam discessissemus, nec quiquam nostrum eam reperitisset,

reperitisset,

dium, quem eximere Chirurgus subinde verebatur, metuens ne
 virum defectu occumberent; si verò non eduxisset, corrupto san-
 guine purum inficiente mortis periculum euitare non poterant.
 Frater Emanuel Herrera ex nostris primus laborare aduersa va-
 letudine cœpit, qui vbi aduenientis morbi primum aculeum sen-
 sisset, se ex eo non conualiturum mihi prædixit quam ex eo con-
 iecturam capiebat, quòd cum in Lusitania, vbi & medicorum &
 medicamentorum magna erat copia, in morbum incidisset; peri-
 culosissimè tamen semper ac ad medicorum ferè desperationem
 laborasset. quare cum in hac seruitute vtriusque præsidio se de-
 stitutum videret, proluxioris vitæ spem omnem abiecit. Sic tamen
 vt a Dei voluntate ne minimum quidem voluntas eius disideret.
 Inualecente itaque febre octo dierum spatio absumptus expira-
 uit: cum & in vita & in morte, ac in difficili illa nauigatione, vt
 germanum Societatis filium decet, multa pietatis documenta æ-
 didisset. Eiusdem morbi contagium P. Vincentium Zappatam
 deinde infecit, virum verè religiosum, in quo dolus nõ erat, Deo-
 que & hominibus dilectum. Nam tam ante naufragium, cum in-
 firmorum præfectus communi omnium consensu esset delectus,
 quam in extrema illa ac infelici seruitute, aded omnibus charus
 fuit & gratus, vt ex eius interitu non mediocrem omnes dolorem
 persenserint. Hic quòd ætate iam matura & ad senium vergente
 tum diuturnis laboribus penè confectus esset, paucorum dierum
 interjecto spatio ex hac caduca ad æternam vitam assumptus fuit,
 plurimarum virtutum quibus semper quidem, sed præsertim dur-
 rante isto nauigationis tempore, inter ceteros effulsit, perenni ac
 nunquam interitura memoria relicta, quæ quamdiu homines su-
 pederunt, tum in Collegio nostro Madritensi, tum alibi vbi bo-
 nis operibus sanctaque (si fas est dicere) vitæ conuersatione emi-
 cuit, vigebit. Tertio P. Ioannes Gonzales infirma vti valetudine
 cœpit, vir plurimis animi corporisque dotibus insignis, concio-
 nator egregius, ac in audiendis confelsionibus assiduus, cuius vir-
 tutum suauissimum odorem in hac nauigatione multi percepe-
 runt: Morbi ex quo optimus hic Pater interijt, intoleranda fames,
 qua in Xechi cuiusdam ædibus, ad quæ cum Patre Zapata & aliis
 quibusdam missus fuerat, occasio ac inirium extitit: Is enim tam
 parcè tamq; sobriè victum miseris suppeditabat, vt panem ostia-
 tim petere mendicorum more cogerentur. Vnde cum in Casreria
 Solis æstus sit intentissimus, & miseri homines penè nudi capite
 aperto stipem petituri egrederentur; æstus Patris caput penetràs
 offenso cerebro in furorem eum ac rabiem conuertit, vti mox ex
 sermone

sermone eius apparuit, ac ad sex vsque dies in hac infirmitate positus clamores edebat tam horrendos, vt lachrymas audientibus excuteret. Verum tamen in ista mentis deliratione preter verba pietatem redolentia planè nihil effugiebat. Tandem quanquam florentis ætatis vir erat, tamen morbi magnitudine iuuenilem vigorem superante post paucos dies tantorum laborum præmium accepturus in cœlum emigravit. P. Gonzalem P. Aluares excepit, qui cum ita macilentus esset, vt absumptis carnibus os tantum cute tegerentur, ac viribus etiam extra morbum admodum infirmis, tantam tamen constantiam tantamque generosioris animi magnitudinem præ se ferebat, tam in perferendis laboribus, quàm in audiendis continuè confessionibus, vt non mediocriter omnes miraremur. Consitebatur namque non raro, sed tantis aduersitatibus valetudine vti magis prospera quàm in Lusitania, vbi quo ad eam curandam opus erat nihil omnino desisset, Verum enim verò molestiarum diurnitati magnitudo nimis tandem cedere coacta fuit, ac febris ardentissima contempnè eâ liberari non potuit, donec Deo Creatori suo extremum spiritum moriens commendaret. Atque ita fideles Dei seruatum eius voluntatem suam accommodantes ex mortali vitæ ergastulo summa cum animi alacritate pro Christi amore discesserunt. Postremi omnium, ad quos serpens pederentim moribus prorepit, ego & frater Emanuel Dias fuimus, qui etsi periculosissimè laborauimus misericors Deus pepercerit, sed us est, vt cæterorum mortem dignè ac pro merito lugeremus. Ad me quod attinet, non dissileat dolorem ex eorum tam misera & indigna morte conceptum viscera corporis mei omnia adeò penetrasse, vt ego quoque non procul à mortis periculo abierim. Et quis obsecro corde esset tam duro ac ferreo, qui si tantos viros sine strato, in straminis manipulo, sine tegumento, sine cibo ac potu, quo afflicta vires si non recuperari, foueri tamen aliquamdiu potuissent, languentes animas Deo Creatori reddere vidisset, dolore non contabuisset? eoquè magis, si fame & inedia eos potius quàm morbi asperitate extingui animaduertisset. Nec mediocriter etiam animum angebat, quòd eorum in te impellente morte tam gnauis tamque sollicitis operariis & India delimitaretur & Societas. At verò quia cuius Dei suasu nostræ olim Societati nomen dedertant, eiusdem iussu ad cœlestem illam martis partibus pulchriorem, ad quam nos quoque aspiramus, uocati fuere; reliquum est, vt in diuina voluntate nostra quoque voluntas conquiescat. Quare cum defunctorum cadauera eodem

in lo
ri pio
dum
curar
liar
defec
nos f
peri
mort
uis,
spect
bant
guere
boni
patia
die e
nium
to er
gara
lis na
spexi
Christi
crede
quod
mus
pesta
id pe
tum
uene
à Caf
uis ja
nobis
pnebr
à qui
rare
litris
quer
cader
bera
ceter
pore

in loco sepulchri honore affecissemus, animas Christo Redēptō-
 ti pio cordis affectu commendauimus. Vbi silentio prætereun-
 dum neuiquam videtur, quòd, cum locus ad mortuorum sepul-
 turam nobis à barbaris concessus duobus præcè ab oppido mi-
 liaribus abesset, cadauera humeris omnia alia negata ratione eò
 deferre compulsi fuimus, quod cum præ infirmitate ac languore
 nos facere non possemus, vix duo inuenti fuerunt qui tam pio o-
 peri manum adhibuerint. Nos autem interea, viribus tam acri
 morbo ita absumptis vt mortuis similiōres videremur quàm vi-
 uis, in ista solitudine diuinæ in nobis voluntatis effectum ex-
 spectabamus. Cæteri quoque in eadem afflictionis nauis iacta-
 bantur, ad eò vt paulatim omnes morbo præualefcente extin-
 guerentur. Sed quoniam ita ferè cum hominibus agere diuina
 bonitas assuevit, vt maximis desperatisque malis eos immergi
 patiarur, non quidem vt submergat, sed potius vt misericor-
 diæ eius effectus clariùs innotescat: Calend. Nouemb. die om-
 nium Diuorum commemorationi sacro, ipsorum (vti pro cer-
 to credimus) interuentu, nauigii genus (quod Pangaiam vul-
 gara voce nominant) Mosambico Cuamam versus expansis ve-
 lis navigare, ac recto cursu ad portum istum contendere con-
 sperimus, quo viso ita præ lætitiâ exiluius, vt iam inter
 Christianos esse videremur, singulari Dei impulsu factum esse
 credentes quòd nauis ista illuc appelleretur, eoque magis
 quòd ductor eius in mandatis habebat, (vti postea intellexi-
 mus) vt Lorangæ amnem, in quo olim nauis quædam tem-
 pestatis vi eò depulsa fuerat à Castris direpta, vitaret: & ob-
 id per alium quendam amnem ab eo aliquo interuallo remo-
 tum Quisungum nomine cursum instituebat. in quo cum iu-
 uenem quendam deprehendisset, qui nobiscum euaserat, sed
 à Castris in priore nostra captiuitate eò missus fuerat, de na-
 uis iactura & dura seruitute quam circiter 56 viri, inter quos
 nobiles plures, pauci Religiosi erant, in oppido Loranga sus-
 tinebant, certior factus fuit. Quo audito nihil imperium eorum
 à quibus missus erat moratus Lorangam proficisci ac nos libe-
 rare statuit, quod alioqui non erat factururus. Cum itaque ad
 litus appulsa nauis esset, nos ad vnum omnes admisit, ac panno
 quem secum aduexerat nudos vestiuit; nobilis autem quidam qui
 eadem naue vehebatur redemptionis pretium pro omnibus li-
 beraliter persoluit: atque ita cum tam in victus ratione quàm in
 cæteris caritatis officiis humaniter nobiscum ageretur, breui tem-
 pore amissas vires recuperauimus. Cumque Lorangæ amnem
 egressi

egressi essemus, ad alterum quendam a priore 50 militibus civi-
 tem deuecti fuimus, cui Luabo nomen est. vbi naufragii locus
 liquot, qui (vbi paulo anteretulimus) crate ad litus appulli eu-
 dem deuenerant, offendimus: inter quos & illi fuere, qui cum
 Ductore per scapham euaserant. Cū itaque sedata tribulatione
 tempestate celo benigniore iam vti ac consolationum quasi ve-
 nam quandam temperiem experiri cœpisset: opportunè Lub-
 ranum istum virum nunquam satis laudatum Franciscam Bre-
 ciadam portuum Cuame provincie præfectum majorem ibidem
 deprehendimus, qui præterquam quòd nos summa cum humani-
 tate ac beneuolentia excepit, de omnibus etiam ad commodè vi-
 uendum necessariis liberalissimè prospexit, non secus ac si filius
 ipsius sanguine prognati fuisset. Eodem loco morbi quæ-
 diu foueram acriores multo stimulos perens: siquidem diuor-
 nior ventris fluxus cum acuta febre conjunctus ita vires nimirum
 extenuauerat, ita extincto appetitu stomachum vomitæ fre-
 quentiore perturbârat, vt præsentem mortem instare existimâre.
 Eoq; magis, quòd Chirurgus ob nimiam debilitatem sanguinem
 secta vena educere non auderet. Quocirca comitantibus his qui
 Mosambico recens cū diuersis mercibus quas Cafes diuenerat
 statuerant aduenerant, Senam (quod munitissimum est Lubra-
 rum propugnaculum) proficisci decreui. non quidem quòd Lubra-
 humanū aliquod subsidium (præfecto omnia liberalissimè im-
 peditante) deesset, sed vt ecclesti Dominici corporis cibo quo-
 to iam mensibus carueramus, famelicam animam satiarem. In
 decim dierū emenso itinere, valetudine paulo firmiore nauigâdo
 tamē adhuc stomacho Senam peruenimus, Monasterio Patris
 Dominicanorum, Ordinis eius Patre Inquisitore amico ac
 militari meo urgente, summa cum humanitate excepit. Ad
 quidem vt instauratis nonnihil viribus Christi natiuitatis solen-
 ni die confessionibus audiendis incubuerim, & paulo etiam an-
 tē, Dominici aduentus tempore, conciones ter aut quater
 propter virium debilitatē insidens habuerim. Multa profectio
 feruentissima meridionalis plagæ provincia ab ingenti Solis
 passi fuimus, maiora (vt credimus) passori, nisi meritis Petri
 D. Gonzali, ob fidei professionem ab infidelibus in Monasterio
 loco huic vicino immaniter occisi, vires nobis diuinitus submi-
 stratæ fuissent, huius enim innocentissimi viri patrocinio
 sæpe implorabamus confisi spem non leuem concepimus, hæc
 fidei Christianæ buccinæ sonus istie etiam aliquando cum maxi-
 mo animarum fructu personet. Sunt enim istorum Castrorum

ni tabulæ rase non abfimiles, in qua tanquã molli cera pietatis
 Christianæ fundamenta iaci imprimique facillimè possent. Neq;
 enim vel idolorũ cultui sunt addicti, vel ritus vllos ita pertinaci-
 ter obseruant, vt fidei nostræ propagationi magno futuri sint im-
 pedimento. Viribus vtcumque recuperatis, tribus nauigiis (pan-
 gais appellat vulgus) Sena soluentes ad Mosambicum portum
 lanã ac incolumis accessimus, à cuius vrbis incolis magna cum
 beneuolentia excepti tractatique fuimus. Cumque, quam antea
 confusè audiuisse potuerant, plenam naufragii periculorumque
 ac vtriorum casuum quibus iactati fueramus notitiam nobis re-
 ferentibus intellexissent: attoniti planè ac stupefacti oculos tan-
 quam in eos quos à mortuis surrexisse credebant admirabundè
 coniecerunt. Mox voti emissi memores, quo Beatissimæ Virginis
 ædem nudis pedibus ac genibus flexis nos visuros voueramur,
 cum primùm ad Christianorum vrbem patuisset accessus; statim
 acque nauim essemus egressi, ad ædem quandam Archangelo Ga-
 brielis sacram in ipso littore erectam nos recepimus; atque inde
 nudis pedibus in supplicationem prodeuntes, ad D. Virginis Bel-
 uarte (vt ipsi loquuntur) hoc est in arce vel propugnaculo erectæ
 perreximus, cuius sacram ædem cum oculis eminus cõtueremur,
 in genua humiliter & cum gratiarum actione prouoluti reptan-
 tes ad templi vsque penetralia cõtendimus, numerosa pòpuli tur-
 ba comitante, ac præ nimia commiseratione lachrymas vberri-
 mè effundere. Nos verò periculorum quæ euaseramus memores,
 votum quo obstricti eramus cum mira grati animi significatione
 cum lachrymis, cum singultibus & cordium pulsatione soluimus;
 Deum ac Diuam Virginem pietatis ac misericordiæ matrem ma-
 gnificantes, cuius meritis ac suffragio tantis periculis erepti ac ad
 salutis portum perducti eramus. Deinde templo egressos dictu
 mirum quanta beneuolentiæ, amoris, ac Christianæ caritatis si-
 gnificatione ad ædes suas ciues passim inuitarint. Religiosi ordi-
 nis D. Dominici summis à nobis precibus cõtenderunt, vt ad eos
 hospitij causa diuiteremur. Verùm quòd nondum omnino con-
 firmati essemus, maximeque ne quinque mensium spatio, quos
 dum commodum nauigationi tempus esset ibi traducere oportebat,
 oneri ipsis essemus; precibus eorum tum temporis acquies-
 cere visum non fuit. Sed potius Vicarij Episcopi hospitio tam diu
 vsi fuimus, dum extra vrbem de comoda satis habitatione nobis
 prospiceretur, iuxta ædiculam quandam diuo Antonio dedicatã;
 quæ etsi longiusculè ab vrbe dilata erat, nõ tamen ocio istic tor-
 puimus; ego enim confessionibus audiendis sacrisque concioni-

870 NARRATIONES RERVM INDIARVM.
bus habendis sedulo incumbē; Frater verò Emanuel Dux Do-
minicis ac festis diebus tam pueros quàm adultos etiam in die
Christianæ principis instruebat, vna ante meridiem hora, ali-
quæ in templo, alia item hora post meridiem in publica quadam
quò Lusitani etiam non pauci confluebant, seruire pietatis
quem dixi frater munus hoc exercebat adducti. Tandem cum me-
sis Augustus ageretur, ac tempus navigationi in Indiam con-
dum esse inciperet, nosque accincti & parati staremus longin-
abraupta mora quadrirēm onerariam ingressuri, quòd iam no-
no Augusti die elapso Lusitanarum nauium spes, quæ ante dies
illum semper ferè ad Mosambicum portum appellì consuevit
sublata videretur: ecce postridie, die Diuo Laurentio consecra-
tae nauis quæ Boni Iesv nomine à cæteris discernebatur in portum
istum felicibus vsa auspiciis deuenit. Hac autem duodecim Socie-
tatis Patres sub imperio P. Ayres Sosa uehebatur, ad quorū stu-
dium mirum quantum exhilarati fuimus. Tam enim omnes
ni erant ac viribus integri, ac si eodem ipso die Vlybona solus-
sen, navigatione tam prospera atque ante annos plurimos Lusitana
naues vsa fuisse dicantur. Fuimus iisdem omnes excepti nauibus,
variis ab utroque loci Governatore, tam eo qui vrbe gubernauit
nacula recens susceperat, quam qui gubernandi munere iam ante
defunctus fuerat, acceptis munusculis, quibus ex tam longinqua
navigatione fessos ac nauescentes non mediocriter recreant. Vnde
decem diebus Mosambici commorati cum fuissent, eadem quoque ab-
uecti fuerant nauē nobis quoque assumptis recesserunt, tanta ma-
ris ventorumque tranquillitate, vt trigesimo sexto navigationis
die in Goæ portu omnes incolumes exponeremur, vbi obuiū Por-
trum nostrorum vnus excepti ac ea beneuolentia tractati fuimus,
qua Societas nostra in hospitem susceptione vti consuevit. Quo
loco susceptæ narrationi finem impositurus Paternitatis tue be-
nedictionem supplex imploro. Ex vrbe Goa, quinto Idus Decem-
bris, 1586.

Vix. P.

Filius indignus

PETRVS MARTINZ

XX

1586